

KARAHİSAR-İ ŞARKİ ŞAPHANESİNE DAİR YAZIŞMALARDA ŞAPIN AKİBETİ

Bu yazışmalarda yüzlerce yıl, binlerce kişinin emeği ile işletilip çıkarılan ve işlenerek kullanıma hazır hale getirilen ve Giresun limanından Avrupa'ya da ihraç edilen Karahisar-i Şarki şapının başına gelenleri anlamış olacağız. Ancak önce şapla ilgili kısa bilgiler vermekte fayda mülâhaza edilmektedir.

Günlük hayatta çok kez adı duyulan fakat ne olduğu tam olarak bilinmeyen şap, bir tuz çeşitidir. Şapların çoğu buruk ve asitli bir tada sahiptir. Renksiz, kokusuzdurlar ve genellikle beyaz kristal toz halinde bulunurlar. Şaplar sıcak suda çözünürler ve büyük kristaller oluşturmak için sulu çözeltilerden kolayca çöktülebilirler. Antik Mısırlılar tarafından şap, vücut kokularını gidermek amacı ile sıkça kullanılmıştı.¹

Şap, kolayca suda eriyebilen, doğada gri, sarı ve kırmızımsı renkte bulunan ve kullanım alanları itibariyle aranılan bir madendir. Bu nedenle şap, sanayide farklı yerlerde kullanılırdı. En önemli kullanım yeri boyama endüstrisiydi. Şap madeni, kökboyanın kalıcılığını sağladığından boyanın kumaşa iyi işlemesi için gerekiyordu. Kumaş boyamada şapın kullanımı ile işleme tabi tutulan madde, güneşe karşı daha dayanıklı olurken aynı zamanda boya da daha iyi sabitleşiyordu. Bu nedenle şap, kumaş dokuma sanayinin vazgeçilmez ham maddesiydi. Şapın bir diğer kullanım alanı ise kuyumculukta altının parlatılmasında olmuştu. Şap ayrıca eczalıkta ve tıpta da kullanılıyordu. Şapın hemostatik (kan durdurucu), antiseptik ve astrenjan (büzücü) özellikleri sayesinde; ilkçağlardan bu yana ağız ve ayak yaralarının tedavilerinde, istenmeyen bebeklerin düşürülmesinde, kanamaların durdurulmasında, kabızlıkta vb. kullanılıyordu". Şap, farklı alanlardaki kullanımı ile önemli bir ticari araç olarak devletin sosyal ve ekonomik hayatında önemli rol oynadı. Kullanım alanlarının zenginliği ve ekonomik değer ifade etmesiyle şap madenini üretildiği yerin ekonomisine de önemli katkı sağlayan bir unsur oldu. 18.yüzyılda Karahisar-i Şarki'deki şap ocaklarından yılda 14.000 kantar (790.202 kg.) şap üretildiği bilinmektedir.²

¹ <https://onedio.com/haber/binlerce-yil-once-bile-kullanilan-bir-tuz-cesidi-sap-nedir-1118533>

² Emine Dengeç, 18 ve 19. Yüzyıllarda Kütahya Gediz Şap Madeni, s.138-142

Endüstri şaptan büyük ölçüde faydalanılır. Boyacılıkta, renkleri tespit etmekte şap büyük rol oynar. Bazı organik maddelerin kokuşup bozulmasının önüne geçtiğinden, dericilik, sepicilikte de şaptan faydalanılır. Öte yandan, kâğıt endüstrisinde, ayrıca alçının sertleştirilmesinde de şap kullanılır. Doktorlukta şap ishale karşı yapılan ilaçların arasında yer alır. Şap yurdumuzda birçok yerde «Şaptaşı» halinde bulunur. Kütahya, Gediz, Simav yolu üzerinde, Şaphane kasabası yakınında şap taşları dağlar halinde yükselir. Şebinkarahisar'da da şaptaşı yatakları vardır.³

Karahisar-i Şarki sancağında 4 adet çalıştırılan şaphane olduğunun anlaşıldığı belgede, şaphanede çalışan reâyâlara tanınan haklardan ve onlara tanınan söz konusu haklarının devamı için kendilerine verilen beratın yenilenmesinden bahsedilmektedir.

Reâyâ kelimesi Osmanlı devletinde gayrimüslimler için kullanıldığından bahse konu 4 şap madeninde çalışanların gayrimüslim tebaadan oldukları anlaşılmaktadır. Bu kişilere bazı haklar tanınmıştır. Bu haklar gayrimüslimlerin verdikleri cizyeden ve diğer vergilerden muafiyeti ihtiva etmektedir. Bu çalışanlar çalıştıklarının karşılığını aldıkları gibi devlet hazinesine yaptıkları katkı nedeniyle kendilerine vergi muafiyeti hakkı tanınmıştır. Cizye gayrimüslim erkeklerin askerlik karşılığı olarak ödediği vergiyi ifade etmektedir.

Belgenin eksik kalan tarafı dört şap madeninin hangileri olduğunun belirtilmemiş olmasıdır. Ancak bunların Kura-yı Şaphane başlığı altında kaydedilmiş 24 köy içinde olduğunu söyleyebiliriz.⁴ Bununla birlikte tarihte Tamzara'da işletilen önemli bir şap madeni olduğu bilinmektedir.

Yine okunan belgelerden Karahisar-i Şarki'de üretilen şapın kullanıcıları tarafından tercih edilerek satın alındığı da anlaşılmaktadır. Ancak diğer yerlerden çıkarılan şapın imtiyaz hakkı sahiplerinin kendi ürünlerini rahatça satabilmek için Karahisar-i Şarki şapının satışının önlenmesi için üretim yasağı kararı aldıkları bunu da yapamadıkları zaman bölgesel olarak satışının önüne engel çıkardıkları da anlaşılmaktadır. Hatta bir keresinde iki yıl müddetle üretim yasağı getirilmiştir. Böyle bir durum bütün şap madenlerinin tatil edilmesi, çalışanlarının işsiz kalması ve göç etmesi veya başka işlere yönelmesi demektir. Bu nedenle zaman zaman izinsiz diye nitelendirilen üretimler yapıldığı da belgelerde satır aralarında bahsedilmektedir.

Bu kadar güçlü kararlar alınmasının başında Kütahya tarafındaki şap madenlerinin bir ortağının da Şah Sultan olmasından kaynaklanmıştır. Şah Sultan 20 Nisan 1761'da Topkapı Sarayı'nda doğdu. Babası Sultan III. Mustafa ve annesi Mihrişah Kadın idi. Şah Sultan 11 Mart 1803'te Çağaloğlu Sarayı'nda öldü ve Eyüp'te bulunan kendi türbesine gömüldü.⁵

Bu konuyu yapılan bir tez çalışmasından faydalanarak rahmetli Ünsal Çalık'da işlemiştir. Yazısında özetle: Osmanlı Devleti'nde şap madeni mukataa usulü ile işletilmiştir. Mukataa sistemi iltizam, emanet ve malikâne olmak üzere üç şekilde uygulanmıştır. Şap maden işletiminde genellikle iltizam yöntemi uygulanmaktaydı. Buna göre, maden işletme girişimcilerinden en yüksek fiyatı verene verilir ve üç yıllık bir süreç için sözleşme imzalanırdı. Belirlenen yıllık taksitler merkez hazineye aktarılırdı. Kütahya eyaletinde bulunan Gedos (Gediz) şaphanesi de iltizam yoluyla işletilmekteydi. Bu sistem aynı zamanda Karahisar-i Şarki şapı ve Marunya'daki şap işletmelerinde de uygulanmaktaydı. XVIII. yüzyılda Gedos

³ https://www.nkfu.com/sap-nedir-sap-hakkinda-bilgi/#google_vignette

⁴ <https://muratdursuntosun.wordpress.com/2014/06/30/orta-karadeniz-tarihinin-kaynaklarina-gore-alucara/>

⁵ [https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eah_Sultan_\(III._Mustafa%27n%C4%B1n_k%C4%B1z%C4%B1\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eah_Sultan_(III._Mustafa%27n%C4%B1n_k%C4%B1z%C4%B1))

şaphanesi, Gümilcine’de bulunan Marunya şaphanesi ile birlikte Darbhâne-i Âmire tarafından idare ediliyordu.

1246 (1830) yılında gönderilen fermanla miri şap satışının gerçekleştiği alanlarda Karahisar-i Şarki şapı ve Efrenc şapı satılmaması, her kim satar ya da elinde bulundurur ise isimlerinin İstanbul’a bildirilmesi hususunda yöneticiler uyarılmışlardır. 214 Karahisar-i Şarki’de çıkarılan şap çok kaliteli idi. Bu nedenle birçok üretici Karahisar-i Şarki şapını kullanmayı tercih ediyordu. Kısıtlama her ne kadar karşılıklı ise de uygulamada Gediz şap satış alanı içinde Karahisar-i Şarki şapının yasadışı olarak dolaşımı yaygındı. Bu nedenle yasaklama daha çok Kütahya şapının satış alanı içinde, Karahisar-i Şarki şapının kullanılmamasına yönelikti.⁶

Netice olarak birine para kazandırmak için Karahisar-i Şarki şapı kurban edilmiştir. Anlaşılan odur.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Fon Kodu: AE.SOSM.III. Dosya No: 4, Gömlek No: 269, Tarihi: 21 Cemaziye’l-ahir 1177 (27 Aralık 1763), Konusu: **Karahisar-i Şarki Şabhanesine bağlı dört maden reâyâsının tekâlif-i şukka, örfiye ve cizye-i şer’iyye gibi vergilerden muaf olduğuna dair yazılan fermanın yenilenmesi.**

⁶ Esra ŞAHİN Yüksek Lisans tezi 1754 numaralı çorum şer’iyye siciline göre çorumda sosyal hayat(1826-1838)" <http://www.sebinmedya.com/haberler/18166-uc-sap-madenlerinin-isletilmesi.html>

Kıdvetü'l-kudat ve'l-hükkâm maden'ül-fazl ve'l-kelam mevlâna Karahisar-i Şarki kaim-makamı zide fazluhu, Karahisar-i Şarki mütesellimi zide kadrihu tevki-i rafi-i hümayun vâsıl olacak malum ola ki. İşbu bin yüz altmış sekiz senesi Saferinin yirmi sekizinci günü taht-ı âlî-i baht-ı Osmani üzere cülus-ı hümayun-ı meymenet makrunum vaki olub evamir tahririn ferman olmağın Karahisar-i Şarki kaim-makamı mukaddema divan-ı hümayuna arz gönderüb Karahisar-i Şarki şaphanesinin dört aded madenleri reayası meclis-i şer'i şerife varub maden-i mezburun imal olunan beş yüz seksen beş nefer ehl-i zümre reayasının oğulları, karındaşları ve müteveli olanlar ve pir-i fani ihtiyarları hin-i tahrirde dört aded madenine işçi tayin

olduklarından cizye-i şeriyye ve gerek örfiyye ve şakka ve sairî cemii tekâlifden muaf ve müselleme ve mefruzü'l-kalem ve maktû'ul-kadem min-küllü vücuh serbest olup cizyedarlar sair ehl-i örf tarafından bir veçhile müdahale olunmak icab etmez iken ekser senelerde cizye cibayetine memur olanlar varub a'yandan olmak takribiyle taallül ve şartları sebebiyle zikr olunan beş yüz seksen beş nefer reyanın oğullarının ve karındaşları tevellüd edenleri (doğanları) dahi cizye alıruz deyu taaddi ve rencideden hali olmadıklarından maada hin-i tahrirden bu ana değin ola gelmemiş tekâlifi tahmiş ve beher sene fuzuli sekiz bin kuruş Akçaları olub ol veçhile ahvalleri diğer gun olduğundan kat'ı nazar İran seferleri zuhuru takribiyle kadime mugayir teaddileri ekseri duyun-ı kesireye mübtela ve cevri ü teaddiye adem-i iktidarlarından naşi her biri âhar mahalle firar ve perakende ve perişan olduklarından meadin-i mezbur harabe-i mütekarib (harap olmaya yaklaşmış) olmağla maden-i mezburlara hin-i tahrirde tayin ve tahsis kılınan beşyüz seksen beş neferden mütevellid bulunanları ve karındaşları oldukları ve pir-i fani ihtiyarları muaf ve müselleme olmaları için emri-i şerif verilmek ricasına i'lâm eylediği ecilden hazine-i amiremde mahfuz olan baş muhasebe defterlerine nazar olundukda Şabhane-i Karahisar-i Şarki ve tevabii ve Bayramlı ve Bazaryeri ve tevabii ve bedel-i gilmanan (köle bedeli) ve raiyet perakende mukataalarının senevi otuz sekiz bin yediyüz akçe malının otuz altı yük altmış beş bin yediyüz altmış akçesine Ahışa ve Argu Kal'aları neferatlarının mevaciclerine (maaşlarına) ocaklık ve kusur bir yük otuz bir bin iki yüz kırk akçesine vezâif tayin ve mukattaat-ı merkûme ahur-ı evvel Yahya ve Çukadar Behzad zide mehudanın malikâne uhdelinde olup ve Gümüşhane madeni reayasının misillü imdad-ı menzil (olağanüstü durumlarda alınan vergilerden) ve hazeriye ve seferiye (sefer ve barış zamanında alınan vergiler) ve nal baha ve kaftan baha ve öşri-i dem-i diyet ve mahsul-i hümayun ve resm-i ispenç ve baç-ı ubur ve sair tekâlif-i örfiye ve şakkadan muaf oldukları gibi marru'z-zikr beş yüz seksen beş nefer dört meâdin-i mezbur reayaları ve oğulları ve karındaşları ve mütevellid olanları ve pir-i fani ihtiyarları muaf ve müselleme olunub bunlardan maada içlerinden hariçden reaya bulunur ise istihkaklarına evraklarını vermek üzere mukayyed olduğu derkenar olundukda hizmetleri mukabili vech-i meşruh üzere min külli vücuh muaf ve müselleme ve serbestiyet üzere iken liva-i merkum cizyedarları hilaf-ı şurut berat-ı alişan cizye talebiyle rencide eylediklerinden gayri muafiyetlerine mugayir (aykırı) ahar tekâlif tahmili ile cevri ü teaddi olmalarıyla zikr olunan dört aded muaf madenciyan reayasına marru'z-zikr vechler ile rencide ve teaddi ettirmeyüb beş yüz seksen beş reaya ve oğulları ve karındaşları ve mütevellid olanları ve pir-i fani ihtiyarları hizmetleri mukabili cizye-i şer'iyeden ve sair cem'i tekâliflerden muaf ve müselleme ve serbest oldukları mukayyed olduğuna binaen reaya-yı merkume cizye talebiyle teaddi olunması (baskı yapılması) şurut-ı maktuaya mugayir (aykırı) olmağla reaya-yı merkumana cizye evrakı teklif ile cizyedarların teaddisi men' ve def' olunub muafiyetlerine mugayir cevri ü teaddi ve rencide ve remide ettirmemek (baskı yapıp korkutmamak) için emri-i şerif verilmek babında arz telhis olduğu mucebince amel olunmak babında ferman-ı alişan sadır olduğu bin yüz kırk beş tarihinde Hüdavendigâr-ı sabık cennet-mekân birader-i vâlâ-i mükerrem merhum ve mağfurun Sultan Mahmud Han Tabe Serahu zamanında yedlerine emri-i şerif verilmekle verilen emri-i şerifi der-saadetime getirip teccidini rica etmeleriye imdi hilafına ferman yoğusa teccid-i evvel bu fermanım sadır olmuştur. Buyurdum ki hükm-i şerifim vardıkda bu babda mukaddemâ varid ve hâlâ sadır olan işbu emri-i şerif-i alişanımın mazmun-ı münifi ile amel olub hilafına kat'an rıza ve cevaz göstermeyesiz şöyle bilesiz alamet-i şerife itimat kılarsız.

Tahriren fi'l-yemi'l-hams Ramazan sene seman ve sittin ve miete ve elf. (5 Ramazan 1168-15 Ramazan 1755)

Sahh

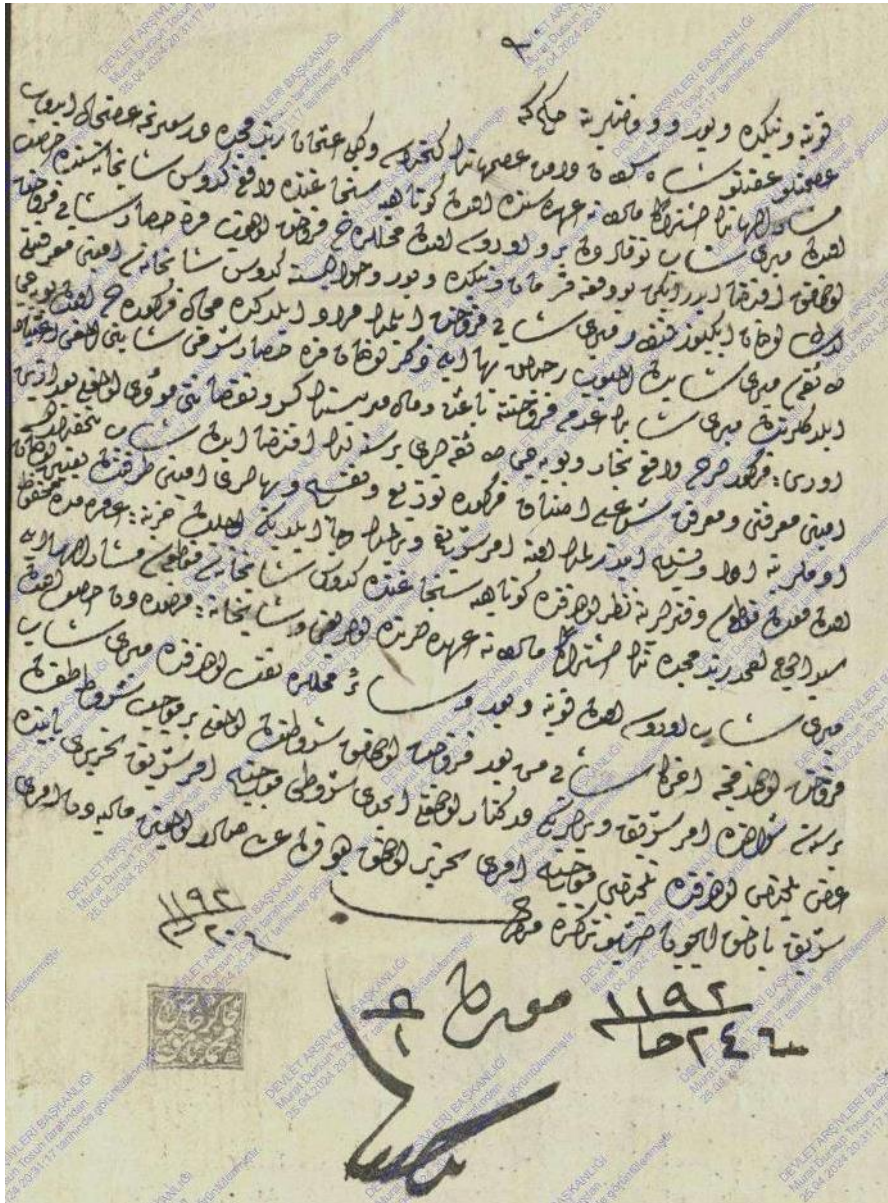
Telhisi mucebince hilafına emri edildiği üzere ise kaydı mucebince teccid olunmak, buyruldu.

Fi 19 (C) Cemaziye'l-ahir sene (1)177 (25 Aralık 1763)**Arz-ı bendeleridir ki:**

Karahisar-i Şarki şabhanesinin ve madenlerinde beş yüz seksen beş nefer ehl-i zimmet ve reaya ve oğulları ve karındaşları ve mütevelliler olanları ve pir-i fani ihtiyarları hizmetleri mukabelesinde cemi'i tekâlif-i şakka ve örfiyye ve cizye-i şer'iyyeden muaf ve müsellemler iken liva-i mezkûr cizyedarları hilaf-ı şurut cizye talebiyle teaddi ve muafiyetlerinin mugayir âhar tekâlif tahmili (diğer vergi yüklenmesi) ile rencideden hali olmamalarıyla reaya-yı merkumuna cizye evrakı tekâlifi ile cizyedarların teaddisi men' ve def' olunub muafiyetlerine mugayir cevr ü teaddi etdirilmemek babında ferman kırk beş senesinde ita ve altmış sekiz senesinde tahrir olunan işbu emr-i şerif tecdid olunmak ricasıyla -ibraz iderler. Zikr olunan emr-i şerifin hilafına emr-i âhar verildiğinin kaydı bulunmadığı baş muhasebeden derkenar olunmuşdur. Lakin zaman müruruyla hilafına emr-i âhar verildikçe yoğusa kaydı mucebince tecdid olunmak (yenilenmek) babında ferman devletlü saadetlü sultanım hazretlerindir.

Sahh**Emr-i şerif dade (verildi) fi 21 (C) Cemaziye'l-ahir sene (1)177 (27 Aralık 1763)**

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Fon Kodu: C.DRB. (Cevdet Darphane), Dosya No: 29, Gömlek No: 1407, Tarihi: 24 (Ca) Cemaziye'l-evvel sene 1192 (20 Haziran 1778), Belge Özeti: **Şah Sultan'ın iştiraken malikâne olarak uhdesinde bulunan Kütahya'nın Gediz Şaphanesi hasılatı öteden beri satış mahali olan mahallerde satılıp buralarda Karahisar-i Şarki şapının satılmasına meydan verilmemesi zımında ittihaz olunan tedabiri havi Başmuhasebeden yazılan tezkire.**

Hü**Konya ve Niğde voyvoda ve kadılarına hüküm ki:**

İsmetlü, iffetlü Şah Sultan damet ismetuhanın kethüdası vekili Osman zide meciduhu dersaadetime arzuhal idüb müşarün-ileyhanın iştiraken malikâne uhdesinde olan Kütahya sancağında vaki Gördes şabhanesinde hâsıl olan miri şab Tokad'dan beru (uzak) olan mahalden fûruht olunub (satın alınıp) Karahisar-i Şarki fûruht olunmamak (satılmamak) iktiza eylediğinden (gerektiğinden) bu defa Karaman ve Niğde ve Bor ve havalisinde Gördes şabhanesi emini marifetiyle eda olan ikiyüz kantar miri şabı fûruht eylemek (satmak) murad eyledikde mahal-i mezkûrede olan boyacı táfesi miri şabın almayub rahis (ucuz) baha ile zıkr olunan Karahisar-i Şarki şabını almağı itiyad (alışkanlık) eylediklerinden miri şabın adem-i fûruhtuna bais (satılmamasına sebep) ve mal-ı mirinin gir ve noksanını müeddi olmağla ba'dezin (bundan böyle) ...di-i mezkûrede vaki tüccar ve boyacı táfeleri bir senelik iktiza iden şabı ne mikdar ise emini marifeti ve marifet-i şer' ile esnaf-ı mezkûre tevzi' ve taksim ve bahaları emini tarafından tayin olunan adamlarına eda ve teslim etdirilmek üzere emr-i şerifim verilme rica eylediği ecilden hazine-i amiremde mahfuz olan (korunan) meadin mukataası defterlerine nazar olundukda Kütahya sancağımnda Gördes şabhanesi mukataası müşarün ileyha ile Seyyid el-Hac Ahmed zide mecdahunun iştiraken malikâne uhdesinde olduğu ve şabhanesi-i mezbureden hâsıl olan miri şab ulusu olan Konya ve Bor ve sair mahallere nakl olundukda miri

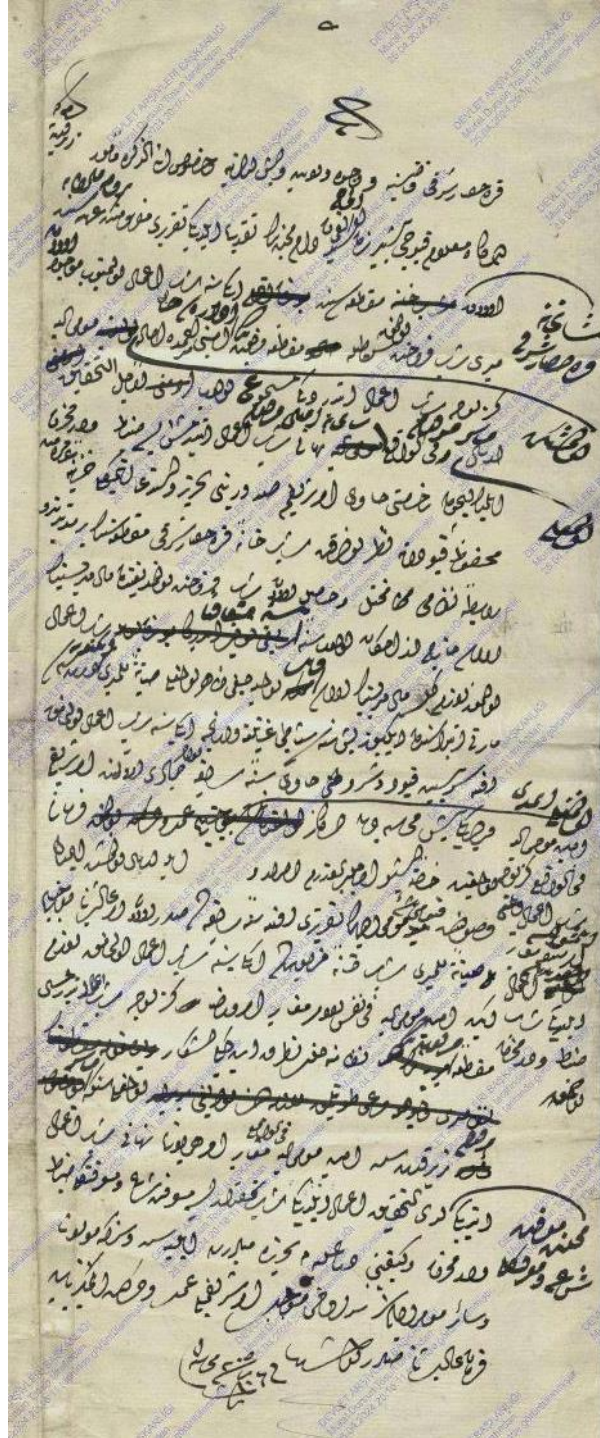
şab fûruht olunmadıkça (satılmadıkça) âharın şabı min-bâ'd (bundan sonra) fûruht olunmamak (satılmamak) meşrutundan olmağla ber-muceb-i şurut doksan bir senesi Şevvalinde emr-i şerif verildiği derkenar olunmağla emri şurutu mucebince emr-i şerif tahriri babında arzı telhis olundukda telhisi mucebince emri tahrir olunmak deyu ferman-ı ali sadır olmağın maliyeden emr-i şerif yazılması için işbu tezkere kılındı.

Fi 5 (R) Rebiü'l-ahir sene 1192 (3 Mayıs 1778)

Fi 24 (Ca) Cemaziye'l-evvel sene 1192 (20 Haziran 1778)

Hakir Hacı Mehmed Namık

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Fon Kodu: C.DRB. Dosya No: 27, Gömlek No: 1307, Tarihi: 6 Receb 1205 (11 Mart 1791), Belge Özeti: **Karahisar-i şarki Şabhanesinden iki sene müddetle şap çıkarılmaması.**

Hû

Karahisar-i şarki kadısına ve vücut-ı vilayet ve iş erlerine ve hususan atiü'z-zikr memur zide kadrihuya hüküm ki:

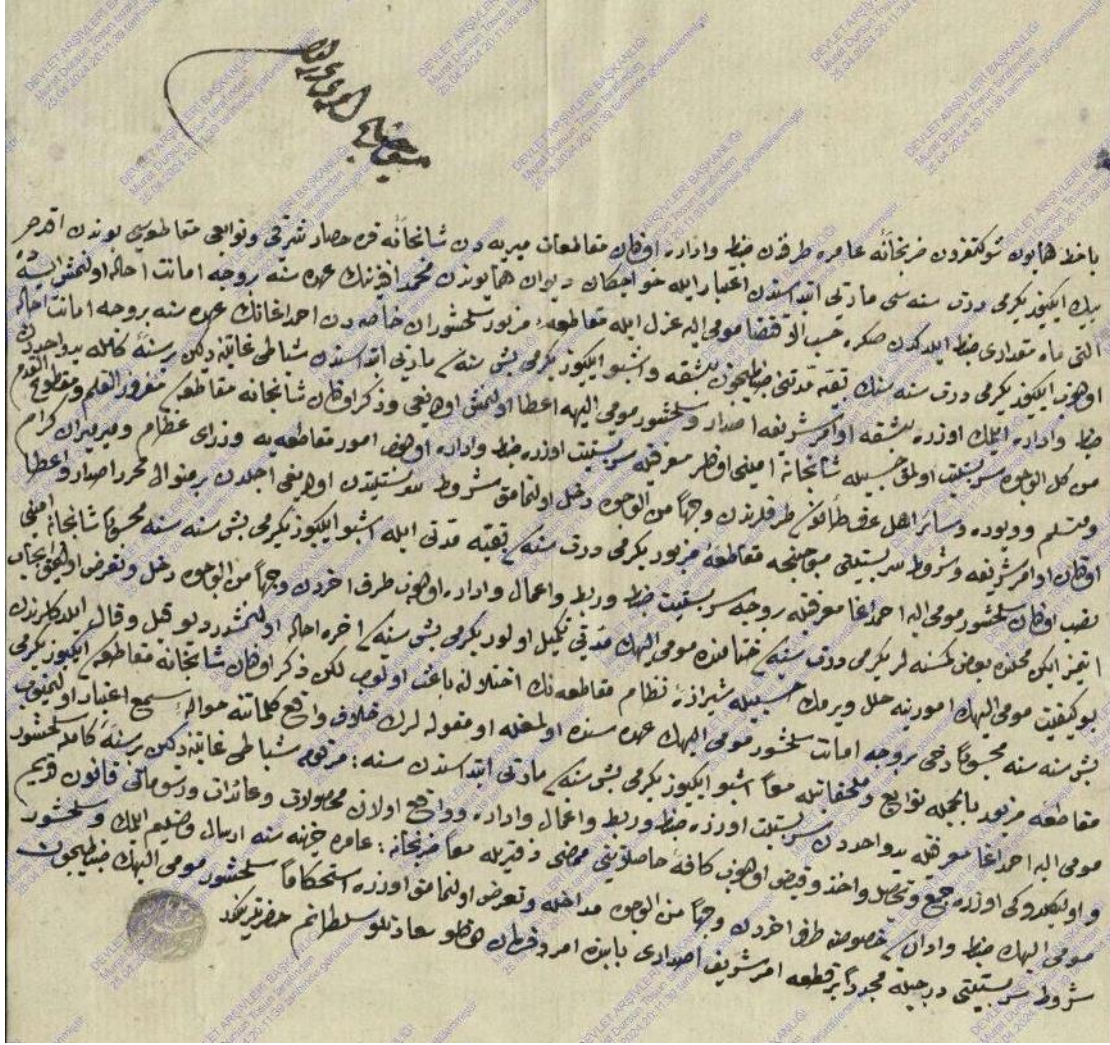
Dergâh-ı muallam kapıcıbaşılardan es-Seyyid ve el-Hac Numan dame mecduhunun takdim eylediği takriri mefhumundur ber-vech-i malikâne uhdesinde olan Karahisar-i Şarki Şabhane mukataasına iki sene şab imal olunmayub mevcut olan miri şab fûruht olunmak (satılmak) şartıyla mukataa-i mezburenin idaresi hâlâ emini Ahmed'e ihale olunmuşiken muma-ileyh gizlice şab imal etdirdiği mesmu'u olub (işitilip) li-ecli't-tahkik irsal olmağla fi'l-vaki şabhane emini merkum nihani (gizlice) şab imal ettirmiş ise zabt ve der-mahsen eylemek için ruhsatı havi emr-i şerifim sudurunu tahrir ve istid'a etmekle hazine-i amiremde mahfuz kuyudatdan

nazar olundukda (muhafaza edilen kayıtlara bakıldığında) Şabhane-i Karahisar-i Şarki mukataasının bir müddetden beri rabıta-i nizamı muhtel ve hâsıl olan şab fûruht olunduğundan (satıldığından) mal-ı mirisinin edası hariç ez-imbân olub sene be-sene müteakiben şab ve imal olunmak lazım gelse mal-ı mirisinin edası kabil olmayacağı zahir olmağla sıyaneten li'l-miri mezkûr dört senesi Martı ibtidasından (başından) iki yüz beş senesi Şubatı gayetine (sonuna) varınca iki sene serbest imal olunmak üzere serbest kuyud u şurutunu havi sene-i sakıba evahir-i Cumade'l-evvelinde emr-i şerifi emin-i muma-ileyhe verildiği baş muhasebeden derkenar olmağla imdi fermanı fi'l-vaki gizlice olmağın hasseten işbu emr-i celilü'l-kadirim ısdar ve ...(boşluk)...ile irsal olunmuş idi. Şab imal olunması vusulünde kapıcıbaşı-i muma-ileyhin takriri üzere sene-i sabıkada sadır olan emr-i alişanı mucebince emr-i şerifle imali sıyaneten li'l-miri şabhane-i mezburda iki sene şab imal olunmamak lüzum eylediği şab lakın emin-i muma-ileyh fi-nefsi'l-emr mugayir-i emr ve rıza gizlice şab imal etdirilmesi zabt ve dermahzen-i mukataa-i mezbure nizamına halel-i tetarruk edeceği aşikâr olmak olmağla sen ki mübaşir-i merkum zide kadrihusun. Emin-i muma-ileyh fi'l-vaki mugayir-i emr-i hümayunum nihani (gizlice) şab imal ettiği marifet-i şer' ve marifetinle tede't-tahkik imal eylediği şab ne mikdar ise marifet-i şer' ve marifetinle zabt ve dermahzen ve keyfiyetini der'aliyyeme tahrire mübaderet eylesin ve sen ki mevlâna ve sair muma-ileyhimsiz sizler dahi mucebince emr-i şerifimle amel ve hareket elemeniz babında ferman-ı alişanı sadır olmuştur.

Fi 6 (B) Receb sene (1)205 (11 Mart 1791)

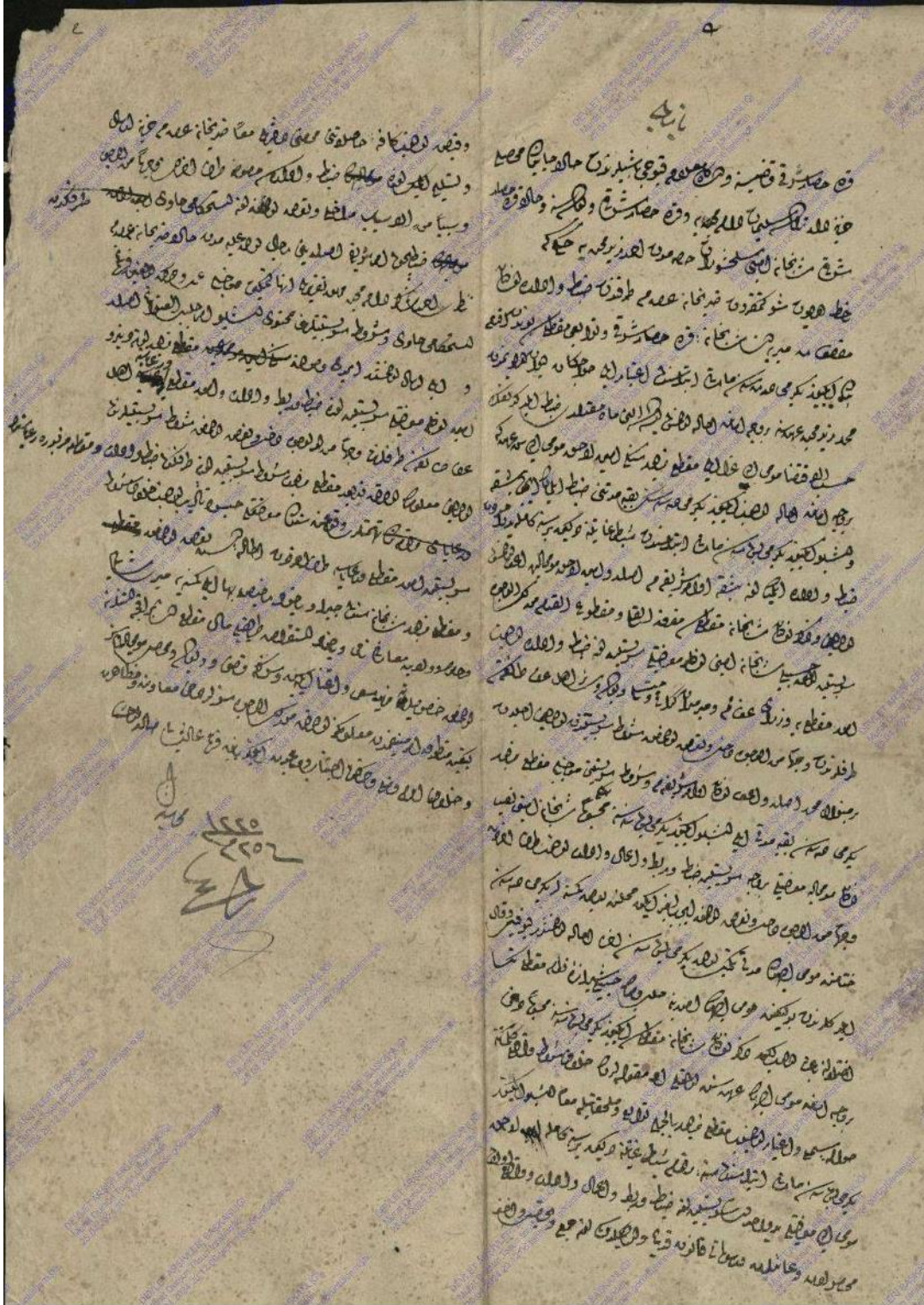
Muhasebeye verilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Fon Kodu: C.DRB. Dosya No: 26, Gömlek No: 1287, Tarihi: 25 Muharrem 1225 (10 Nisan 1839), Belge Özeti: **Karahisar-i Şarki Şabhanesinin idaresine dair hüküm.**

Hü**Mucebince emri tahrir**

Ba-hatt-ı hümayun-ı şevket-makrun-ı darbhaneye-i amire tarafından zabt ve idare olunan maktuat-ı miriyeden Şabhane-i Karahisar-i Şarki ve tevabii mukataası bundan akdem (önce) bin iki yüz yirmi dört senesi Martı ibtidasından itibar ile hocagân-ı divan-ı hümayundan Mehmed Efendi'nin uhdesine ber-vech-i emanet ihale olunmuş ise altı mah mikdarı zabt eyledikten sonra hasbe'l-iktiza muma-ileyh azl ile mukataa-i mezbur silahşoran-ı hassadan Ahmed Ağa'nın uhdesine ber-veçh-i emanet ihale olunub iki yüz yirmi dört senesinin bakiyye müddetini zabtıyçün başka ve işbu iki yüz yirmi beş senesi Martı ibtidasından Şubatı gayetine değin bir sene-i kâmile yed-i vacibden zabt ve idare eylemek üzere başka başka evamir-i şerife ısdar (çeşitli emirler çıkararak) ve silahşor-ı muma-ileyhe ita olunmuş olduğu ve zikr olunan şabhane mukataası mefruzü'l-kalem ve maktû'u'l-kadem min-küllü'l-vücuha serbestiyet olmak hasebiyle şabhane emini olanlar marifetiyle serbestiyet üzere zabt ve idare olunub umur-ı mukataaya vüzerâ-yı a'zam ve mir-i miran-ı kiram ve mütesellim ve voyvoda ve sair ehl-i örf taifesi taraflarından veçhen mine'l-vücuha (her hangi bir şekilde) dahl olunmamak meşrut-ı serbestiyetden olduğu ecilden ber-minval-i muharrer ısdar ve ita olunan evamir-i şerife ve şurut-ı serbestiyeti mucebince mukataa-i mezbur yirmi dört senesi bakiyye müddeti ile işbu iki yüz yirmi beş senesine mahsuben şabhane emini nasb olunan (atanan) silahşor-ı muma-ileyh Ahmed Ağa marifetiyle ber-vech-i serbestiyet zabt u rabt ve i'mâl ve idare olunmak taraf âhardan veçhen mine'l-vücuha (her hangi bir şekilde) dahl ve taarruz olunmak icab etmez iken mahallinde ba'zı kimesneler yirmi dört senesi hitamında muma-ileyhin müddeti tekmil olur

(tamamlanır) yirmi beş senesi âhara (başkasına) ihale olunmuşdur deyu kıyl ükal eylediklerinden bu keyfiyet muma-ileyhin umuruna halel vermek hasebiyle şiraze-i nizam-ı mukataanın ihtilâlîne bais olub lakin zikr olunan şabhane mukataası iki yüz yirmi beş senesine mahsuben dahi ber-vech-i emanet silahşor-ı muma-ileyhin uhdesinde olmağla o makulelerin hilaf-ı vaki kelimatına havale-i semi'-itibar olunmayub mukataa-i mezbur bi'l-cümle tevabii mülhakatıyla ma'an şibu iki yüz yirmi beş senesi Martı ibtidasından (başından) sene-i merkûme Şubatı gayetine (sonuna) değin bir sene-i kâmile silahşor-ı muma-ileyh Ahmed Ağa marifetiyle yed-i vahibden serbestiyet üzere zabt u rabt ve i'mâl ve idare ve vaki olan mahlûlat ve aidat ve rüsumatı kanun-i kadim ve olunageldiği üzere cemi' tahsil ve ahz u kabz olunub kâffe-i hasılatı mumza' (imzalı) defteriyle ma'an (birlikte) darbhane-i amire hazinesine idhal ve teslim eylemek ve silahşor-ı muma-ileyhin zabt u idaresi hususuna taraf-ı âhardan veçhen mine'l-vücut (her şekilde) müdahale ve taarruf olunmamak üzere istihkaken silahşor-ı muma-ileyhin zabtıyçün şurut-ı serbestiyeti derciyle müceddeden bir kıt'a emr-i şerif ısdarı babında emr ü ferman devletlü, saadetlü sultanım hazretlerindir.

**Hû
Yazıla**

Karahisar-i Şarki kadısına ve dergâh-ı muallam kapucubaşılarında hâlâ Canik muhassılı Hazine darzade Süleyman dame mecduhuya ve Karahisar-i Şarki voyvodasına ve hâlâ Karahisar-i Şarki şabhane emini silahşoran-ı hassadan Ahmed zide mecduhuya hüküm ki:

Ba-hatt-ı hümayun-ı şevket-makrun darbhane-i amirem tarafından zabt ve ihale olunan mukataat-ı miriyeden Şabhane-i Karahisar-i Şarki ve tevabii mukataası bundan akdem (önce) bin iki yüz yirmi dört senesi Martı ibtidasından itibar ile hocagân-ı divan-ı hümayundan Mehmed zide mecduhu uhdesine ber-vech-i emanet ihale olunmuş ise de altı mah mikdarı zabt eyledikten sonra hasbe'l-iktiza muma-ileyhin azliyle mukataa-i mezbur sen ki emin olacak muma-ileyhsin uhdene ber-veçh-i emanet ihale olunub iki yüz yirmi dört senesinin bakiyye müddetini zabt eylemek üzere başka ve işbu iki yüz yirmi beş senesi Martı ibtidasından Şubatı gayetine değin bir sene-i kâmile yed-i vacibden zabt ve idare eylemek üzere başka başka evamir-i şerifem ısdar ve emin olacak muma-ileyhe ita kılınmış olduğu ve zikr olunan şabhane mukataası mefruzü'l-kalem ve maktû'u'l-kadem min-küllü'l-vücuha serbestiyet olmak hasebiyle şabhane emini olanlar marifetiyle serbestiyet üzere zabt ve idare olunub umur-ı mukataaya vüzerâ-yı a'zam ve mir-i miran-ı kiram ve mütesellim ve voyvoda ve sair ehl-i örf taifesi taraflarından veçhen mine'l-vücuha dahl ve taarruz olunmamak meşrut-ı serbestiyetden olduğu ecilden ber-minval-i muharrer ısdar ve ita olunan evamir-i şerifem ve şurut-ı serbestiyeti mucebince mukataa-i mezbur yirmi dört senesi bakiyye müddeti ile işbu iki yüz yirmi beş senesine mahsuben şabhane emini nasb olunan muma-ileyh marifetiyle ber-veçh-i meşrutiyet zabt u rabt ve i'mâl ve idare olunmak taraf âhardan veçhen mine'l-vücuha (her hangi bir şekilde) dahl ve taarruz olunmak icab etmez iken mahallinde ba'zı kimesneler yirmi dört senesi hitamında muma-ileyhin müddeti tekmil olur (tamamlanır) yirmi beş senesi âhara (başkasına) ihale olunmuşdur deyu kıyl ü kal (dedikodu) eylediklerinden bu keyfiyet muma-ileyhin umuruna hâlel vermek hasebiyle şiraze-i nizam-ı mukataanın ihtilâline bais olub lakin zikr olunan şabhane mukataası iki yüz yirmi beş senesine mahsuben dahi ber-vech-i emanet muma-ileyhin uhdesinde olmağla o makulelerin hilaf-ı şurut vaki kelimatına havale-i semî'-itibar olunmayub mukataa-i mezbur bi'l-cümle tevabii mülhakatıyla ma'an işbu iki yüz yirmi beş senesi Martı ibtidasından (başından) sene-i merkûme Şubatı gayetine (sonuna) değin bir sene-i kâmile lede'l-havale muma-ileyh marifetiyle yed-i vacibden serbestiyet üzere zabt u rabt ve i'mâl ve idare ve vaki olan mahlûlat ve aidat ve rûsumatı kanun-i kadim ve olunageldiği üzere cemi' tahsil ve ahz u kabz olunub kâffe-i hasılatı mumza' (imzalı) defteriyle ma'an (birlikte) darbhane-i amirem hazinesine idhal ve teslim eylemek üzere zabt u idaresi hususuna taraf-ı âhardan veçhen mine'l-vücuha (hiç bir şekilde) ve sebeben mine'l-esbab müdahale ve taarruz olunmamak üzere istihkâmı havi zabt-için emr-i şerife ısdarını rical-i devlet-i aliyyemden hâlâ darbhane amirem nazırı Ahmed Şakir dame mecduhu mezbur takrirle inha olunmak mucebince amel ve hareket olunmağın fermanım istihkâmı havi ve meşrut serbestiyetlerini muhtevi işbu emr-i celilü'ş-şanım ısdar ve ...(boşluk)...ile irsal olunmuşdur (yollanmıştır). İmdi vusulünde (ulaştığında) mukataa-i mezbur öteden berü emin bulunan marifetiyle serbestiyet üzere zabt u rabt ve umur-ı mukataa ve idaresine ehl-i örf taifesine tarafından veçhen mine'l-vücuha dahl ve taarruz olunmamak şurut-ı serbestiyetlerinden olub malumun oldukda mezbur-ı mukataa-i mezbure şurut-ı serbestiyet üzere tarafından zabt u rabt ve mukataa-i mezbure riayetinden töhmetleri vukuunda senin marifetinle haps ve te'dib olub hilaf-ı şurut-serbestiyet üzere mukataa reyasına tarafı âhardan itale-i dest-i taarruz olunmamak ve mukataa-i mezbur şabhaneşinden cebren veyahud murahasun-biha ile kimesneye miri şab vücuha-ı vilayet masarısı veyahut istikraz tarikiyle mal-ı mukataadan bir akçe istizan olunmak hususlarına mezid-i sa'y ve i'tina eylesin ve sen ki kadı ve voyvoda ve muhasıl-ı muma-ileyhsiz keyfiyeti mantuk-ı emr-i münifimden malumunuz oldukda min-küllü vücuha sözler dahi muâvenet ve müzâheret ve hilaf-ı emrim vaz' ve hareketi ictinab mübaadet eylemek babında ferman-ı alişan sadır oldu.

Muhasebe

Fi 25 (M) Muharrem sene 1225 (10 Nisan 1839)